

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FEUILLETON SOPHUS ENGBLSTED 1823 - 1914

FEUILLETON

SOPHUS ENGELSTED

1823—1914

AF

GORDON NORRIE

I januar 1906 vistes der et af Sundhedskollegiets medlemmer en sjælden ære. *Engelsted* søgte sin afsked »paa grund af alder«, og paa kollegiets indstilling fik han storkorset og fik desuden en adresse fra kollegiet, hvori han takkedes for sin lange og udmærkede virksomhed. Grunden til *Engelsteds* afsked var imidlertid ikke alder, skønt han var 83 aar (han levede næsten 9 aar endnu), men grunden var hans forbitrelse over den maa-
de, hvorpaa justitsminister *Alberti* behandlede kollegiets medlemmer, som uden at faa nogetsomhelst vederlag for deres arbejde ofrede tid, evner og kundskaber for landets skyld. *Engelsted* gik op til ministeren og takkede for storkorset, idet han fremhævede, at han opfattede det som en anerkendelse af hele kollegiets virksomhed og ikke som en personlig hæder for ham, en bemærkning som var karakteristisk for *Engelsted*, men næppe smagte den almægtige minister.

Jeg skal søge at fortælle lidt om denne mærkelige læge, som havde en saa stor anseelse, at han ikke blot fik storkorset ved sin afgang, men ogsaa havde faaet fortjenstmedaillen i guld ved kollegiets 100 aars jubilæum 1903. Det er ikke min mening at give en udtømmende karakteristik af denne mand, som jeg har kendt godt og arbejdet sammen med i flere aar; hans betydning kan vanskeligt helt vurderes endnu, og navnlig vil hans andel i tuberkulosebekæmpelsen først ad aare kunne bedømmes. Jeg vil derimod fortælle lidt træk fra hans liv og virksomhed, saa man maaske kan faa et indtryk af hans dyg-

tighed, udholdenhed (hans valgsprog var: never give up), hans administrationsevne, hans overlegne ro og konduite.

Engelsted var født 1823 og tog sin medicinske examen 1847. Han blev strax kandidat paa Almindeligt hospital, men hans tjeneste blev allerede afbrudt et halvt aar efter, for 23. marts 1848 brød det slesvig-holstenske oprør ud. Der udsendtes adresser, hvori underskriverne forpligtede sig til at ofre liv, blod, gods osv. til forsvar for fædrelandet, og da kandidaterne paa Almindeligt hospital, som *Engelsted* siger, havde nok af liv og blod men intet gods, underskrev de uden betænkning adressen. *Engelsted* var saa heldig at komme til marinen og strax at blive underskibslæge paa korvetten Najaden, men da den havde været vagtskib ved Helsingør, tog det tid, inden den var udrustet, og *Engelsted* kom da afsted med nogle kanonbaade af den slags, som man havde brugt i krigen mod Engländerne i aarhundredets begyndelse. Det var aabne baade med dæk for og agter og langs siderne, med 60 mands besætning og 2 kanoner. Baadene roedes med 2 mand ved hver aare, saa der sad 4 mand paa hver tofte. Undertiden kunde der sættes sejl. Føreren var en maanedsløjtnant, i reglen en skibsfører fra koffardiflaaden. Han havde en lille kahyt under agterdækket med standkøje og et bord, der kunde klappes op ad væggen, og udenfor var et mørkt pakrum. Til lægen var der ingen kahyt, men føreren og han hjalp sig ved skiftevis at benytte køjen og en madras i pakrummet. I koldt vejr fik man varme i kahytten ved en ophedet kanonkugle i en bakke sand! I disse baade gjorde *Engelsted* tjeneste den største del af krigen.

Engelsted har offentliggjort et par billeder, vistnok tegnede af ham selv, hvoraf man kan se, at han var meget lille og meget spinkel, men han synes dog at have karikeret sig selv lidt, saa han er bleven altfor lille. Paa den ene tegning findes nemlig ogsaa et billede af kaptain *Stage* (giveren af skoleskibet), senere gift med *Engelsted*s søster, og vel var denne mand, som jeg har kendt godt, stor, men dog næppe saa stor som billedet viser i forhold til *Engelsted*. Naar dertil kommer, at *Engelsted* var rødhaaret, har han sikkert haft sit udseende mod

sig mellem sømændene. Som ældre mand var han nok lille, men kraftig bygget, med lidt foroverbøjet hoved, rødtligt haar og lille kindskæg, begge dele kort klippet, ret store øjenbryn, kloge øjne med et meget bestemt og energisk udtryk. En gæstisk ejendommelig skikkelse, naar han kom gaaende paa gaden med forholdsvis meget lange skridt, hvorved hans gang fik noget gyngende ved sig. Man var ikke i tvivl om, at han var en mand!

Men havde han ogsaa sit udseende imod sig, da han kom ombord, saa varede det ikke længe, inden han var i høj grad respekteret. Hans knusende ro og hans mod — han tegner situationen midt under en kamp, saa der derefter af en kunstner kan males et billede — hans udmærkede humør og vittighed, hans elskværdighed og dygtighed vandt ham hurtigt venner mellem de folk, han var sammen med. Under vaabenstilstanden var han atter paa Almindeligt hospital, og der fik han jævnlige besøg af sine gamle krigskammerater, og man aftalte, at naar krigen begyndte igen, skulde han søge at komme til kanonbaadene, hvad han ogsaa gjorde.

Under Fredericias belejring laa *Engelsted* ved Strib, hvor han havde en lille hytte i land. Her indrettede han et lille lasaret, hvor han ydede stor hjælp til de saarede, der førtes over fra den belejrede by. Til medhjælper havde han en frivillig sygehjælper, som var lirekassemand i København og ivrig tilhænger af den fattige mands snaps. Han havde et uopslideligt humør, og da han ikke gjorde andet, end nøjagtig hvad han blev sat til, var han ganske brugelig.

At *Engelsted* havde gjort langt mere end sin pligt, fik han flere beviser for. Ikke blot blev han dekoreret med ridderkorset, men den kommanderende general ydede i sin dagsbefaling marinens læge sin tak for hans hjælp til 1300 saarede, og armeens korpsstabslæge sendte ham en skrivelse, hvori han takkede ham for »den iver og dygtighed, hvormed han, under den herskende mangel paa lægekræfter hos armeen, udførte de ham overdragne besværlige forretninger, og for den ufortrødenhed, han stedse lagde for dagen.«

Havde *Engelsted* udmærket sig i krigen, saa havde krigen

sikkert ogsaa sat sit spor i ham og udviklet hans snarraadighed, hans mod og resoluthed — han siger selv, at han havde lært at forstaa nyten af legemlig og aandelig disciplin, og at han havde lært at gøre sin pligt uden vrøvl og uden frygt, — og man skulde snart faa brug derfor!

Efter krigen kom *Engelsted* tilbage til Almindeligt hospital, hvor han snart avancerede til reservelæge. Foruden sin tjeneste paa sygeafdelingen var han overlæge for lemmeafdelingen, og her fik han et meget stort materiale, idet der var 1200 lemmer foruden 400 senge paa sygeafdelingen. Det, der interesserede *Engelsted* mest, var den interne medicin og ganske særligt tuberkulosens behandling og forebyggelse. Han blev meget benyttet som manuduktør i stetoskopi og arbejdede i det hele meget flittigt, men saa kom der en ganske uventet katastrofe over hospitalet, og det var koleraepidemien 1853. Ganske vist havde man i mange aar talt om, at man maatte være forberedt paa denne sygdom, der havde raset i de fleste europæiske lande, men man slog sig stadig til taals med, at den syntes at gaa udenom København og Danmark. Hvad der gjorde hele epidemien saa meget farligere var, at man paa den tid som regel ikke troede paa koleras smitsomhed.

Da koleraen angreb byen, var overlægen paa Almindeligt hospital, den dygtige prof. *Christensen* syg, og *Engelsted* fungerede som overlæge. Til hjælp havde han 4 kandidater, nemlig *With*, *Cold* (?), *Ohlfsen Bagge* og *Steenberg*. I administrativ henseende var hospitalet underlagt Københavns fattigvæsen, og bestyrelsen var overdraget grosserer, kaptajn *Herforth*, almindelig kaldet »kaptainen«. Han blev senere meget stærkt angrebet, navnlig af *Vilhelm Bergsøe*, der i en piece ligesom i »Fra piazza del popolo« beskyldte ham for at betragte koleraen som en velkommen hjælp til lettelse for byens fattigbyrde, fordi saa mange fattige døde. Paa sine gamle dage forsvarede *Engelsted* imidlertid kaptainen — men ganske vist paa sin maade! Hans udtalelse er saa karakteristisk for *Engelsted*, at jeg skal gengive den helt:

»Denne dom er ubillig og uretfærdig. *Herforth* var en meget samvittighedsfuld mand, men han havde den for menne-

sker med overfladisk dannelse og med begrænsede kundskaber almindelige svaghed, at han ikke forstod betydningen af enkelthederne i forekommende spørgsmaal og i sin administration ikke kunde skelne vigtigt fra uvigtigt, smaat og stort, saavel som mellem nyttig eller forstyrrende indblanden eller indgriben. Under hele epidemien mødte han daglig i hospitalet og tumlede med inspektøren, kontoristerne, køkkenfolkene, portøren og lægerne. Ved hans ufortrødenhed opnaaedes saa god orden og renlighed, som det var muligt at tilvejebringe, saaledes som forholdene var. De nu populære begreber, epidemiologi og bakteriologi var dengang ikke indpodede i folkebevidstheden, og »hygiejne« blev ikke sjældent opfattet af »praktiske« administratorer som et middel til bekæmpelse af administrativ rutine, og dette udtryk vakte indignation og forbitrelse hos administratorer som *Herforth*, der var myndig og selvbevidst, og som administrerede som »praktisk mand«. Der var ikke mere grund til at bebrejde *Herforth* hans ufuldkommenhed og udygtighed til det hverv, han havde paataget sig, end der nu er til at bebrejde landbrugere, skolelærere, professionelle politikere o. fl., med ringe almindelig dannelse og faa kundskaber og snevert blik paa alle forhold, at de paatager sig hverv, som kun kan udføres af mænd med grundig almindelig dannelse og takt og med specielle kundskaber. Det var en fejl, at *Herforth* var eneraadende i bestyrelsen af en for staden saa vigtig institution som dette store hospital, men dette kan ikke bebrejdes ham. Det skyldtes en uforstandig og ukyndig opfattelse af hospitalets betydning.«

De første tilfælde af kolera erkendtes 12. juni, men der gik et par uger, inden smitten fandt vej til Almindeligt hospital. Til gengæld blev det saa meget værre derinde. Støttet paa teorien om, at kolera ikke smittede, beordrede fattigdirektionen, at kolerapatienter skulde indlægges paa Almindeligt hospital, uden at man formindskede antallet af anstaltens beboere. *Engelsted* kom ført med en ærbødig skriftlig og derpaa med mundtlig protest herimod og forlangte bortflytning af alle de lemmer, der laa i den bygning, Duntzfeldts gaard (nærmest Amalienborg), der skulde benyttes til kolerasyge. Han fik til

svar, at det skulde have sit forblivende med direktionens bestemmelse. Da gentagne henvendelser ikke hjalp, gik han til den da oprettede lægeforening til bekæmpelse af koleraen, kendt nutildags gennem »Lægeforeningens boliger«, der opførtes for de penge, der blev tilovers. Denne forening bragte sagen videre, saa indenrigsministeriet gav fattigdirektionen tilhold om at flytte en del lemmer, og dette skete ved benyttelse af »Holmens arbejdshus«, der laa i Bredgade ved siden af den nuværende landsretsbygning, endnu i min kandidatid 1880—1881 en skrækkelig filial af Almindeligt hospital. Koleraen rasede da ogsaa i denne bygning paa det livligste.

Hvor forfærdelige forholdene har været, vil man forstaa, naar man hører, at i løbet af 5 — fem — uger angrebes 467 af lemmerne af udtalt kolera, og af dem døde 415 eller omtrent 89 pCt., men desuden var der fra byen indlagt 149 kolerasyge og af dem døde 123! Naar man saa tænker paa, at der kun var 5 læger til alle disse foruden til alle de andre syge og lemmer, at sygeplejen var elendig, at ogsaa en stor del af personalet blev angrebet, saa forstaaer man ikke, hvorledes det var til at holde ud.

Der var ogsaa lejligheder, hvor det kneb ganske særligt — men hvor *Engelsted* rigtig fik lejlighed til at vise sin evne til at holde humøret oppe. Blandt kandidaterne har jeg nævnt *Bagge*. Han havde lige faaet examen, og han var den eneste foruden *Wilhelm Meyer*, der siden 1838 havde faaet udmærkelse, saa man satte store forhaabninger til ham. Saa hændte det den 15. juli, at *Engelsted* paa gaden mødte sin ven *Emil Hornemann*, der standsede ham og sagde, at hvis han vilde se *Bagge* engang endnu, maatte han skynde sig til hans forældres hjem, for han var bragt syg dertil. *Engelsted* skyndte sig ud til de smaa huse ved Langebro, hvor *Bagge* boede — og kom netop tidnok til at se ham dø. Dette tog naturligvis stærkt paa ham, og han gik ud paa hospitalet, hvor han traf de andre kandidater i porten. »De to af dem«, fortæller *Engelsted*, »var livsglade Københavnerne og tilbøjelige til at lade staa til uden megen betænkelighed; de blev blege og tavse, da jeg meddelte dødsfaldet. Den tredie, som havde et mere sensibelt nervesy-

stem og senere blev overlæge i en sindssygeanstalt, gik fra koncepterne og fik et anfald af graad og hulken, men vandt snart sin ligevægt, efter at vi havde talt lidt sammen.« *Engelsted* indsaa, at der maatte gøres noget for at holde paa humøret — og saa bestilte han en vogn og kørte med kandidaterne til Bellevue, hvor de fik en god middag — uden at sige, hvor de kom fra! Det hjalp, de fik det gamle humør tilbage og kom forfriskede hjem til aftenstuegangen!

Kolerafrygten voldte naturligvis mange vanskeligheder, og det lykkedes ikke altid folk at bekæmpe den ved hjælp af de mange amuletter, der solgtes mod sygdommen af smarte forretningsfolk. Navnlige spillede nogle glatte ringe af hvidt metal, der var indførte fra Hamborg, en stor rolle. Trods brugen af en saadan var »kandidatpigen« Ane, som opvartede lægerne paa hospitalet, næsten fra sans og samling af frygt. For at berolige hende saa meget, at hun kunde »udføre sit arbejde og opføre sig ordentligt«, kaldte lægerne hende ind i værelset, medens de spiste til aften og overgav hende en lille beholder, som var rødakeret med forgyldte striber, og meddelte hende med passende alvor, at denne beholder indeholdt en sikker modgift mod koleraen, men tilføjede, at modgiften var meget kraftig, hvorfor hun kun maatte tage en eller højst to traaber om aftenen i et glas vand. Hun vilde faa nogle fornemmelser i maven, men hun skulde ligge rolig, der vilde da komme en lille sved og god søvn, og hun vilde være sikker. Ane brugte sine draaber hver aften, og de frembragte den forudsagte og ønskede virkning. Hun var saa paaholdende dermed, at hun ikke vilde give de andre piger en eneste draabe. Beholderen var en lille lommepen, købt hos en papirhandler, og indholdet var tevand fra tepotten!

Engelsteds sarkatiske maade at udtrykke sig paa, kommer ogsaa frem, naar han fortæller, at der kom panik paa hospitalet, fordi det blev fortalt, at det »spøgede« mellem ligene. Selvfølgelig var der ikke nogen, der var »skindød«, de fleste var endda obducerede, men om dem, der indbragtes døde fra byen, siger han, at de ikke blot var synede af læger, »men tillige havde været underkastede det af vore folkelige lovgivere endnu med

stivsind fastholdte ligsyn af lægfolk, idet de saavel under transporten uden ligkiste og paa aabne vogne, som ved modtagelsen i hospitalet var blevne synede af mange nysgerrige medborgere.«

Omsider kom man igennem epidemien, og direktionen fandt saa, at der maatte gøres noget, og den sendte da *Engelsted* en skrivelse den 9. september, hvori den udtalte »sammes paaskønnelse af, at han med vedholdende iver og omhyggelighed havde udført sine forretninger«, men da man opdagede, at han havde henvendt sig til »lægeforeningen«, fik han en røffel in optima forma dateret 31. oktober, hvori det misbilligedes, at han havde henvendt sig til andre og ikke atter til direktionen. *Engelsted* svarede med at takke for den første skrivelse og gøre rede for nødvendigheden af sin handlemaade og tilføjede, at der vilde fremkomme en udførligere redegørelse fra ham om koleraepidemien i hospitalet — og denne fremkom da ogsaa i Bibliotek for læger og vakte berettiget opsigt, saa at han endog kunde sælge særtryk til fordel for »Lægeforeningens boliger«, og den bidrog ganske væsentligt til opførelsen af Kommunehospitalet.

Jeg skal nu ikke opholde mig mere ved disse *Engelsteds* bedrifter, for det var virkelig bedrifter, men kort følge hans virksomhed i de følgende aar. Han arbejdede som sagt med interne sygdomme med det maal at blive *Christensens* efterfølger som overlæge ved hospitalet, hvilket dog ikke lykkedes ham, da *Aarestrup*, der var ældre, blev foretrukket. Han tog doktorgraden ved en afhandling om tuberkulose, som han fik lov til at skrive paa dansk, men som han blev nødt til at forsvare paa latin, hvori han ikke var synderlig bevandret, skønt han havde skrevet en masse latinske sygejournaler paa hospitalet, saaledes som det dengang endnu var skik. Da han ikke blev overlæge, tog han i stedet for stillingen som reservelæge paa den ny oprettede afdeling for veneriske sygdomme paa Almindeligt hospital, og han kom derved ind paa den specialitet, som han senere væsentligst beskæftigede sig med, saaledes at den yngre slægt af læger omtrent glemte hele hans tidligere virksomhed. Da *Hassing* døde, blev han overlæge paa afdelingen og flyttede fra Almindeligt hospital ud til Kommunehospitalets

4. afdeling, hvor han var overlæge i 18 aar. Imidlertid havde han haft mange hverv, havde været distriktslæge i København, medlem af borgerrepræsentationen, af sundhedskommissionen i København og et overordentlig virksomt medlem af Sundhedskollegiet. Stadig arbejdede han med tuberkulosen og ganske særlig med sin yndlingstanke at behandle de skrofuløse børn itide og grundigt, fordi »prevention is better than cure«. Han blev stifteren af kysthospitalet paa Refsnæs, og det er vel fortjent, at man ved indgangen til hospitalet finder en stor mindesten for ham. Han saa ikke med velvillie paa den maade, hvorpaa Nationalforeningen søgte at bekæmpe tuberkulosen, og navnlig udtalte han sig imod den smittefrygt, som agitationen frembragte, og som gjorde, at de tuberkuløse skyedes næsten som spedalske. Han henviste ogsaa til, at der i mange aar havde fundet en jævn nedgang sted i dødeligheden af tuberkulose. Engang med tiden vil historien komme til at dømme ham og Nationalforeningen imellem.

Paa Kommunehospitalet var *Engelsted* en myndig og bestemt overlæge, hvilket var endnu mere nødvendigt dengang end nu. Man havde de gamle stuekoner paa kvindesiden og mandlige sygeplejere paa mandssiden, og navnlig paa denne side var der jævnlig optøjer. Det hændte en dag, at patienterne smed en af sygeplejerne ud og barrikaderede døren, og de aabnede ikke hverken for kandidat eller reservelæge. Den næste dag blev det meldt til *Engelsted*, som ved stuegangen i en fart ryddede op. Han kom som sædvanlig gaaende hen ad gangen tæt op til væggen, smøgede sig langs dørkarmen ind gennem den aabne dør, gik fra seng til seng, dikterende ved hver seng: flyttes til nr., bliver i seng, feberkost, havresuppe osv. og forsvandt ud af stuen uden at se til nogen af patienterne. Der var dødsstille paa stuen! Ved en lignende lejlighed havde en patient faaet en tilrettevisning af *Engelsted* og raabte derfor forbitret efter ham: »Din lille røde rad!« *Engelsted* hørte det og sagde til kandidaten, der fulgte ham: »naa, han er nok uartig, han skal saamænd blive i sengen og have havresuppe«, og dermed gik han videre.

Disciplinen var fortrinlig, og det var altid en fornøjelse for

kandidaterne at tale med ham. Jeg har kun haft klinik hos ham, ikke været kandidat hos ham, men jeg hørte meget derom, navnlig i vinteren 1873—74, da jeg færdedes meget paa kandidatgangen. Det var dengang, man spurgte ham, hvad *Trier*, der lige var blevet overlæge paa hospitalet, var for en mand, og *Engelsted* gav det bekendte svar: »*Trier*, ja hans far var en udmærket mand!« — Altid var han sarkastisk! En dag kom han ind paa en enestue, hvor en patient studerede Illustreret Tidende, paa hvis forside fandtes et stort billede af en bekendt københavnsk læge, som havde et ejendommeligt og karakteristisk ansigt. *Engelsted*, som var myop, kastede et blik paa bladet og sagde: »De studerer nok billeder fra zoologisk haves abebur!« »Men hr. professor, det er jo et portræt af dr. N. N.!« *Engelsted* kiggede nærmere paa det og sagde: »ja, men det er det jo ogsaa, det ligner saamænd rigtig godt!«

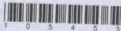
Mit personlige nærmere bekendtskab med *Engelsted* stammer fra Sundhedskollegiet, hvor jeg for 25 Aar siden blev dekanatssekretær. Han arbejdede der med den største interesse og meget stor rutine, og jeg kom til at have mere med ham at gøre end med de andre medlemmer, fordi det hændte ham, at han fik en synslidelse (central retinokhoroiditis), der i længere tid gjorde det næsten umuligt for ham at læse. Han behandlede saa sagerne i kollegiets kontor, hvor jeg refererede dem for ham og lagde alt til rette for ham. Skønt han var over 80 aar, maatte jeg beundre hans klarhed og interesse for sagerne. Det var altid en fornøjelse at tale med ham og nyde hans morsomme smaa bemærkninger, der vel kunde synes skarpe, men som ikke var ment saarende for nogen. Jeg husker ham en dag forklarende en læge, der kom for at lægge et godt ord ind for et ganske umuligt sygehusprojekt, hvor haabløst det var i alle henseender, men paa den elskværdigste maade mildnede den bitre pille ved jævnlige at tale om et fornøjeligt selskab, hvor de havde været sammen. Lægen fik den besked, han skulde have, men gik sikkert derfra styrket i sin overbevisning om, at *Engelsted* var en meget behagelig mand.

Engelsted kunde godt fortjene, at hans virksomhed engang bliver gjort til genstand for en nærmere undersøgelse, men det

har ikke været meningen med denne lille karakteristik, jeg skal her blot slutte med at sige, at ligesom *Engelsted* under krigen lærte raadsnarhed, disciplin, ro og meget andet, der først kom ham tilgode under koleraepidemien og derpaa i hele hans liv, saaledes lærte koleraepidemien ham at faa øje for hygiejnens betydning og gav ham impuls til alt det arbejde, han gjorde i Sundhedskollegiet. Dette fremgaar tydeligt af slutningen af hans beretning om koleraepidemien, hvori han siger, at han har vist, hvorledes mange aarsager har virket sammen til at frembringe det sørgelige resultat, men at ingen aarsag har været saa virksom som overfyldning af boligerne, der berøver den fattige livets første betingelse, frisk luft, og nødvendig frembringer mange andre skadelige potenser, urenlighed, uorden og angst, som igen bidrager til at fremskynde resultatet. »Af alle de ulykker, som kan ramme et menneske, er fattigdom under visse forhold en af de største, da den sikkert og langsomt kan pine legemet tildøde og kue aanden, saa at denne mister sin frihed, og ethvert spor af uafhængighed og personlighed forsvinder. Forpligtelsen er derfor stor for enhver, som har det i sin magt, at bidrage sit om ikke at udrydde dette onde, saa dog at bevirke, at det nedtrykker og ødelægger menneskene saa lidet som muligt; og et væsentligt skridt fremad i denne retning bliver gjort, naar der forskaffes de fattige bedre boliger, hvor de frit kan røre legeme og aand, da, med de mørke og snevre opholdssteder, en stor del af de andre skadelige potenser, som indeholdes i fattigdommen, vil falde bort eller tabe deres kraft og dødeligheden vil formindskes, efterhaanden som den legemlige og aandelige sundhed forbedres. — Vel ved enhver, at en saadan udvidelse af de fattiges boliger vil medføre betydelig bekostning, baade for den enkelte borger og for det offentlige, men dette hensyn kan ikke forhindre denne sags udførelse, som er nødvendig, fordi ingen retskaffen mand kan bære ansvaret for en økonomi, hvis resultat han ved er en forøgelse af dødelisterne.«

DIS-Danmark

1 0 5 4 5 3